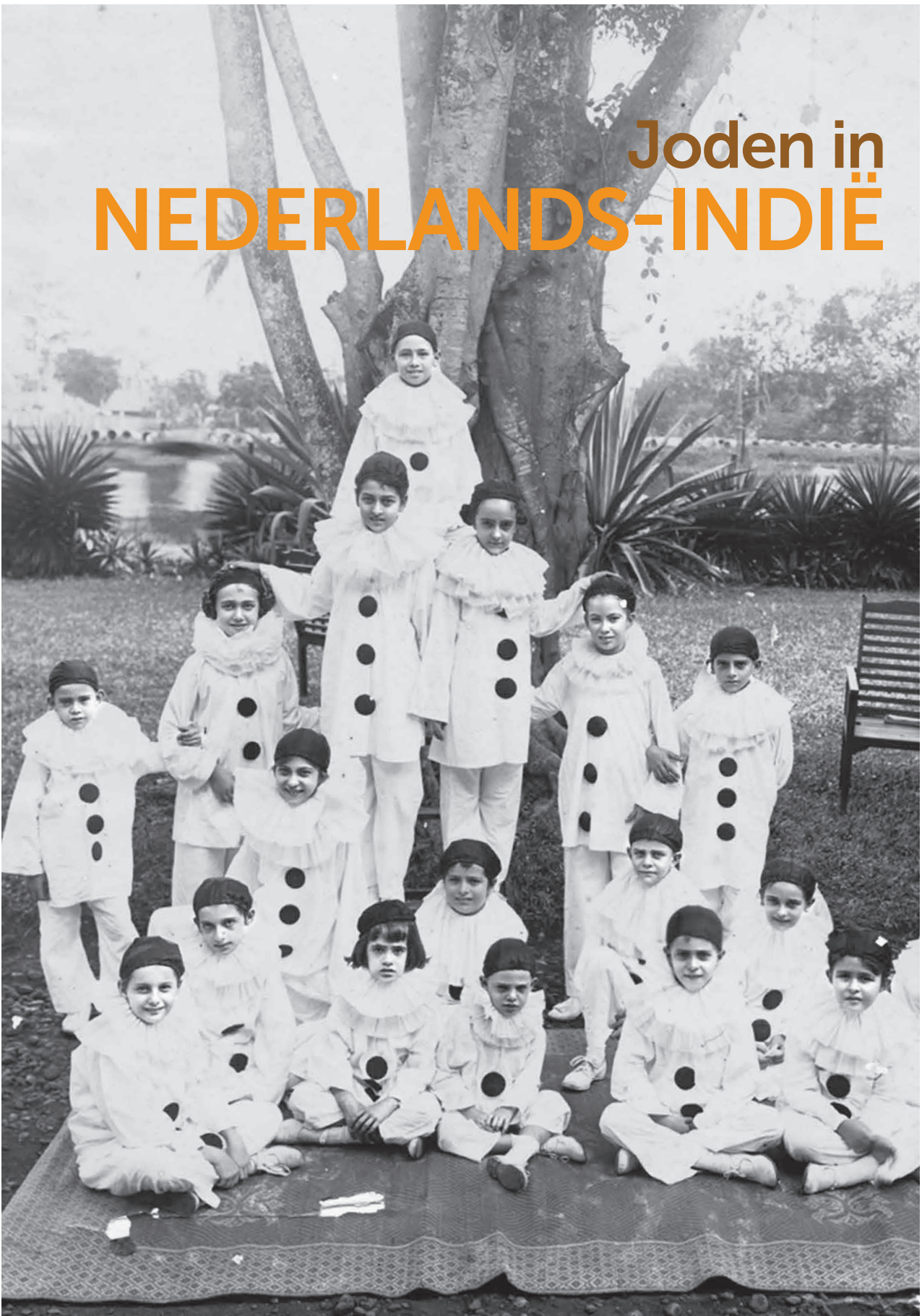

foto: collectie S.A. Golan

Joden in NEDERLANDS-INDIË

tekst: Ido Abram

Chanoekaviering, Batavia, circa 1935
foto: collectie Ido Abram

Hoe Joods leefden de Joden in Nederlands-Indië? Enkele voorvallen uit het leven van een Joodse wiskundeleraar vertellen daar iets over. Maar deze steekproef van één geeft uiteraard geen antwoord op die vraag. Dat doet de komende tentoonstelling *Selamat Sjabbat* (Maleis voor 'Sjabbat sjalom') in het Joods Historisch Museum wél.

Wiskundeleraar Isidoor Abram (1900-1986), geboren in Amsterdam, vertrok in 1928, nog voor de wereldwijde 'grote depressie', naar Batavia. Alleen in Soerabaja stond een synagoge, maar in heel Nederlands-Indië was geen rabbijn. Soerabaja was een haven- en handelsstad, Batavia meer een ambtenarenstad. Het was mogelijk Joods te trouwen, Joods te worden begraven en Joodse jongetjes te besnijden, maar er werd niet kosjer geslacht en er waren geen kosjere winkels of restaurants. In Nederlands-Indië was geen bloeiend Joods leven, maar er waren wel onmiskenbare Joodse sporen. Enkele daarvan liet Isidoor Abram achter. In 1937 of '38 sprak Abram een kleine kring Joodse vrienden toe. Eigenlijk was het meer een conference, waarin hij zijn aanwezige vrienden liefdevol op de hak nam en onder meer iets zei over twee elkaar beconcurrerende organisaties (zeer Joods): de Nederlands-Indische Zionistenbond (NIZB) en de Vereniging Voor Joodsche Belangen in Nederlands-Indië (VVJB).

Abram deed alsof hij voorlas uit een artikel dat hij had geschreven voor het Nederlandse Nieuw Israelitisch Weekblad, met als titel 'Prominente Joodsche figuren in Batavia'. Eén van de aanwezige 'prominenten' was Arthur de Jong, die op het departement van Onderwijs werkte, secretaris van de VVJB was en ook goed kon zingen. Over De Jong staat er in de tekst: 'Als karakteriserend feit vermelden wij nog dat hij onlangs geweigerd heeft duetten te zingen met de bloedzuivere vrouw van een zeer voorname bloedzuivere Duitscher. Deze weigering heeft aanleiding gegeven tot een felle perscampagne waarbij het aloude stokpaardje van de beheersching van het kunstleven door het Joodsche wereldimperialisme weer dapper bereiden werd.'

Prominente figuren

De NSB had toen ook al in Indië wortel geschoten. Louis Levie was één van de andere aanwezigen. Hij had zich 'via de Landbouwhogeschool van Wageningen voorbereid op Palestina. Men zou hem een vrijzinnig orthodox man kunnen noemen, die vele der Joodsch-godsdienstige gebruiken uitoefent, omdat ze hem een gevoel van bevrediging en rust geven. De gewoonten en gebruiken die de lusten van de vele posjem [zondaren] onder de Indische Joden bevredigen, weet hij te respecteren. Hij was voorzitter van de NIZB en heeft Indië aan zich verplicht door als submohl [assistent-besnijder] te fungeren bij kindertjes van enige der hier beschreven prominente figuren'. Na Indië ging Louis Levie met zijn gezin op *alija*. Hij had de speech bewaard en schreef in 1981 vanuit Israël aan Isidoor Abram: 'Jouw karakterisering van mijn religieuze niet religieuze houding is over de jaren nog steeds hetzelfde gebleven en dat geldt ook voor mijn aanwezigheid in de sjoel mishna cursus en andere orthodoxe aangelegenheden'.

Khazam Isaac
 geboren: 7 Februari 1924 Batavia
 leerling vdn. Gouver. R.M.S. te Batavia

heeft vooreen Commissie bestoende uit:
 Drs J. Abram (examinator) en Dr. H.P. Berlage (gecommitteerde)
 een tentamen afgelegd in het vak Trigonometrie
 en daarbij voldaan aan de eischen voort dit vak gesteld
 voor het eindexamen voort de H.B.S. afd. B.

Z.U.Z.

Kamp Tjikoedapateu: Eindexamencijfers op papieren kokertjes voor sigaretten collectie NIOD

Khazam, Isaac
 geboren: te Batavia, Febr. 1924
 leerling van: R.M.S.B. te Batavia
 heeft een commissie, bestaande uit:
 Dr. J. Abram (examinator) en
 Dr. H.P. Berlage (gecommitteerde)
 een tentamen afgelegd in het vak
Algebra
 en daarbij voldaan aan de eischen
 voor dit vak gesteld voor het eindexamen
 H.B.S. - afd. B.

1.02.

Resultaat	Schriftelyk	Mandeling	Eindeijfer
	10 (tien)	-	10 (tien)

Bandoeng 1/6/44

W. Leeman

(H.Th. M. Leeman,
 K.W.III - school,
 Batavia)

081326

Resultaat

Schriftelyk : 10 (tien)
 mandeling : 0 (niet)
 eindeijfer : 10 (tien)

Bandoeng, 8 Aug. 1944

J. Abram

081326

Op 25 juni 1942 werd Isidoor Abram geïnterneerd in het concentratiekamp Adek bij Batavia. Joden werden in een apart blok gezet dat ze spottend 'het getto' noemden. Onder het toezien van de Japanners kregen NSB'ers er de leiding. Toen Abram en andere gettobewoners het plan opvatten een schoolje te beginnen, werd dat verboden: Joden waren volgens de NSB immers geen echte Nederlanders en daarom was het ongewenst dat Joden aan niet-Joden les zouden geven. Later lukte het organiseren van onderwijs wel in een ander kamp, Tjikoedapateu bij Bandoeng. Bij gebrek aan papier maakten de leerlingen aantekeningen op de achterkant van emaille etensborden of op tegels die ze vonden. Er werden zelfs eindexamens afgenomen en de resultaten werden na de oorlog in Nederland en Indonesië erkend.

In september 1948 kwam een Israelische fondsenwerper naar Batavia om bij de Joden aldaar geld in te zamelen. Nederlands-Indië, vanaf de onafhankelijkheid eind 1949 Indonesië geheten, was en is het grootste islamitische land ter wereld wat betreft het aantal inwoners. Het was in 1948 al anti-Israel en pro de Arabische landen. Isidoor Abram was toen voorzitter van de NIZB. Bij het handjevol Joden werd een bedrag van 100.000 gulden opgehaald, dat alleen via het kantoor van Islamitische Zaken naar 'Palestina' kon worden overgemaakt. Zou dit lukken, zou het kantoor willen meewerken? Iemand van het kantoor kwam op bezoek bij Abram thuis en daar gebeurde iets verrassends. De islamitische afgevaardigde begon het gesprek met 'Goeiemiddag, ik zou ook kunnen zeggen: gut sjabbes'. Hij bleek een tot het christendom of de islam bekeerde Jood te zijn, gemengd gehuwd, met volle sympathie voor de Joodse zaak. Het geld kwam in Israel terecht.

Isidoor Abram was mijn vader.

Van 13 oktober 2014 t/m 8 maart 2015 is in het Joods Historisch Museum te Amsterdam de tentoonstelling *Selamat Sjabbat* te zien. Deze vertelt het onbekende verhaal van de Joden in Nederlands-Indië voor, tijdens en na de Tweede Wereldoorlog. Ook het kwartaalblad *Misjpage* (2014-4) gaat hierover en is ter plekke verkrijgbaar.

